

Kenderes Városi Önkormányzat

BÁNHALMA FEJLESZTÉSI TERVE

Kenderes Városi Önkormányzat Képviselő-testülete a 86/2025. (VI.25) Kt. számú határozatával fogadta el.

Tartalomjegyzék

I. Bevezető.....	3
II. Földrajzi elhelyezkedés	4
III. Helyzetelemzés.....	4
IV. Történelmi áttekintés.....	6
V. Természeti értékek	12
VI. Bánhalma SWOT analízis	17
VII. Fejlesztési koncepciók	19
VIII. „Bánhalma jövője a múlt értékeire épül”	26

I. Bevezető

„Bánhalma – Ahol a természet és a történelem találkozik”

Kenderes Városi Önkormányzat Képviselő-testülete a település hosszú távú fejlődési stratégiájában kiemelt helyen kezeli a közigazgatási területéhez tartozó Bánhalma térségének fejlesztését. A testület határozott célja, hogy legkésőbb 2027-re Bánhalma olyan kiemelkedő jelentőségű turisztikai desztinációvá váljon, amely egyedülálló módon kapcsolódik a Tiszai térség idegenforgalmi kínálatához.

A település természeti, kulturális és történelmi értékeire alapozva egy olyan komplex turisztikai terület kialakítása a cél, amely nem csupán a látogatók számát növeli, hanem hozzájárul a helyi gazdaság élénkítéséhez, a lakosság életminőségének javításához, valamint a térség identitásának megerősítéséhez is.

A jelen fejlesztési terv e törekvések alapdokumentuma, amely összefoglalja a tervezett fejlesztések irányait, célkitűzéseit, valamint a megvalósításhoz szükséges lépcsőfokokat. A dokumentum nemcsak stratégiai iránymutatásként szolgál, hanem alapot képez a jövőbeli pályázati és beruházási lehetőségekhez is, biztosítva, hogy Bánhalma fejlődése összehangolt, fenntartható és célzott legyen.

A fejlesztési terv elkészítéséhez Dr. Török József nyújtott értékes szakmai támogatást, mely nélkül e dokumentum nem jöhetett volna létre. Ezúton is szeretnénk kifejezni őszinte köszönetünket a munkájáért és segítségéért.

II. Földrajzi elhelyezkedés

Forrás: Google maps

Bánhalma, Kenderes településrésze, a Nagykunság szívében, Szolnok és Tiszafüred között, az egykori "Só út" mentén helyezkedik el. A település környezete síkvidéki jellegű, melyet a Tisza árvizei formáltak. A tájat kunhalmok, mint a Bán-halom és a Kő-halom, valamint vizes élőhelyek, nádasok és halastavak jellemzik.

III. Helyzetelemzés

Közlekedési lehetőségek

Bánhalma közlekedési infrastruktúrája jelenleg vegyes képet mutat. A település az országos közúthálózathoz jól kapcsolódik, főként a 34-es számú főút révén, amely a térség egyik fontos közlekedési tengelye. Ez az útvonal biztosítja Bánhalma elérhetőségét a környező települések és városok, például Kenderes, Tiszafüred és Szolnok irányába.

Bánhalma elsősorban autóbuszjáratokkal érhető el. Bánhalmán nincs saját vasútállomás, tekintve, hogy a telekhalmi megállóhelyet is évekkel ezelőtt megszüntették. A legközelebbi vasútállomások a környező településeken érhetőek el.

A Nagykunsági öntöző főcsatorna jelentős fizikai akadályt képez Bánhalma és hagyományos, közigazgatási területéhez tartozó területei — így többek között a Bánhalma-puszta, Telekhalom és Tintagyep — között. Ez a csatorna lényegében elszakította a települést korábbi földrajzi és gazdasági kapcsolataitól. A helyzetet tovább súlyosbították a 2010-es évek során végrehajtott útlezárások, amelyek miatt a helyi lakosok számára a településhez tartozó, de a csatorna által elválasztott területek megközelítése jelentősen megnehezült. Jelenleg ezen területekhez kizárólag mezőgazdasági gépekkel járható, rossz minőségű földutakon vagy hosszabb kerülőutakon lehet eljutni, ami nemcsak a közlekedést, hanem a térség gazdasági és

társadalmi integrációját is korlátozza. Ez a földrajzi elszigeteltség komoly identitásbeli kihívásokat eredményez a helyi közösség számára, mivel a lakosok egy jelentős része fizikailag és mentálisan is elzárva érzi magát a település közigazgatási egységéhez tartozó területektől. Az így kialakuló elszigeteltség érzése hosszú távon rontja a közösség kohézióját és hátráltatja a terület fenntartható fejlődését.

Jelenleg a 34-es számú főút burkolatfelújítása van tervezés alatt, amely várhatóan jelentősen javítja majd a közlekedés biztonságát és hatékonyságát. A felújítás révén csökkenhet a baleseti kockázat, és gyorsabbá válik az áruszállítás és az ingázás. Ez a beruházás hosszú távon hozzájárulhat a térség gazdasági dinamizmusának erősödéséhez.

A tervezett kerékpárút kiépítése további előnyöket hozhat Bánhalma számára. Ez a fejlesztés nemcsak a helyi lakosok számára biztosít egészséges, környezetbarát és alternatív közlekedési lehetőséget, hanem hozzájárulhat a turizmus fellendítéséhez is, hiszen a kerékpáros turizmus növekvő népszerűségnek örvend. A kerékpárút összekapcsolhatja Bánhalmát a szomszédos településekkel és a térség természeti értékeivel, így támogatva a helyi gazdaság élénkítését.

Foglalkoztatottság és munkaerőpiac

Bánhalma a 2011-2012-es időszakig a térség egyik legfontosabb foglalkoztatási központja volt. Az ezt megelőző évtizedben a Középtiszai Állami Gazdaság utódcégei jelentős munkaadóként működtek a településen:

- Középtiszai Mg. Zrt.: átlagosan 270 főt,
- Masonite (korábban Bánfa) Kft.: 150-200 főt, továbbá közel 50 szakmunkástanulót,
- Bánhalmai Mélyépítő Zrt.: 70 főt foglalkoztatott.

A településen emellett Magyarország első biodízel üzeme és az első, teljes mértékben magántőkéből finanszírozott biogáz erőműve is megépült, amely egy 1 megawattos biogáz kiserőmű volt. Sajnos a biodízel üzem soha nem kezdte meg a termelést, és a biogáz kiserőművet 2014-ben elbontották, így ezen innovatív beruházások gazdasági potenciálja nem teljesült.

Napjainkra a korábbi nagy foglalkoztatók közül már csak a Középtiszai Mg. Zrt. működik, amely 2025. áprilisi adatok szerint 73 főt foglalkoztat a különböző telephelyein, nem kizárólag Bánhalmán. Ez jelentős visszaesést jelent a korábbi évtizedekhez képest.

A 2011-2012-es „válságot” követően sok bánhalmi lakos közmunkásként dolgozott, míg egy kisebb csoport a szolnoki autóiipari beszállító cégek gyáraiban helyezkedett el, illetve többen építőipari és elektromos hálózati szerelő vállalatoknál dolgoznak, gyakran ingázva.

Bánhalma egyik legjelentősebb foglalkoztatója a Magyary-Kossa kastélyban működő Fenyves Otthon, amely nem csupán munkaadóként fontos, hanem kulturális és társadalmi szerepét tekintve is kiemelkedő. A Fenyves Otthon gondozottjai számos filmfesztiválon szerepeltek díjnyertes alkotásaikkal, amelyekkel öregbítették a település hírnevét.

Az önkormányzat számára kiemelt fontosságú, hogy a fejlesztési tervben megfogalmazott célkitűzések megvalósítását összehangolt, partnerségen alapuló együttműködés keretében

végezze. Ennek érdekében elengedhetetlen a településen működő, úgynevezett „nagy” foglalkoztatók – különösen a Középtiszai Mg. Zrt., a Fenyves Otthon- aktív bevonása a tervezési és végrehajtási folyamatokba.

IV. Történelmi áttekintés¹

A honfoglalás előtt itt élt avar népről a bánhalmi Telek-halmon feltárt temető mesél. A Czebe II. vízátemelő zsilipnél 1953. május 2-án feltárt három sír egyikéből avar harcos maradványai kerültek elő teljes felszerelésével, díszével és lovával együtt. A harmadik sírban lévő női csontváz mellett két üveggyöngyöt találtak. A felszínre került tárgyak a VIII. század első harmadában készülhettek, és különösen az 1. és 2. számú sírból származó szíjvégek értékesek, mivel vereteik fejlett ötvösmunkára utalnak.

A mai Kenderes közigazgatási területén az Árpád-korban három település, Bánhalma, Zaka (Kakat) és Kér (Kenderes) falvak éltek hétköznapjaikat. Az első kettőt egy országos jelentőségű út mellett, illetve ahhoz közel alapították, így a Tiszántúlt dúló ellenséges hadak könnyen megtalálhatták vonulásuk alkalmával. Nem is vészelik át az ország területén folyó háborúkat, míg a mocsaraktól és vizektől védett Kenderes kevesebbet szenvedett, és folyamatosan lakott hely maradt.

A mohácsi csata és a kettős királyválasztás után Kenderes az 1526-tól 1541-ig terjedő időszakban Szapolyai János uralma alá került. Maga János király 1528-ban átvonult kíséretével a községen. Az akkori viszonyokra jellemző, hogy a jobbágyok a népes csapat elől a környező nádasokba bújtak el. A király kíséretéhez tartozó Szerémi György emlékirataiban feljegyezte, hogy a parókián szálltak meg éjszakára, de az egész faluban és a lelkészlakban egyetlen embert sem találtak.

Ebben az időben a település legnagyobb birtokosa Kenderessy Mihály, aki János királynak ajánlotta fel szolgálatait. Jutalmul 1527-ben megkapta a Ferdinándhoz csatlakozott Lossonczy Antal bánhalmi és Erdődy Péter kakati birtokát. 1538–39 körül hunyt el, s a falu határát Ferdinánd király 1541-ben Kóvári Lászlónak és Katalinnak adományozta. 1557-ben Kenderessy Lőrinc birtokát I. Ferdinánd király hűtlenség miatt elkoboztatta, és Kenderessy Boldizsárnak, az egri vár híres vitézének adományozta. Ezt az ajándékozást mintegy megerősítve Miksa király 1568-ban Kenderessy Boldizsárnak és Istvánnak adta szolgálataikért falunk egy részét. A zavaros időket kihasználva a település világi urai 1539-ben önhatalmúlag még a pálosok birtokát is elfoglalták. Tíz év múlva a barátok tiltakoztak is ellene, de a kenderesi birtokhoz való jogaikat 1659-ig nem sikerült rendezniük.

1561-ben a község névlegesen még Kenderessy Lőrinc és Boldizsár, illetve a pálosok birtoka volt, de a magyar számvevők már nem tudták összeírni adatait. Az 1552-es török hadjárat elől a község lakossága Szentjóra menekült, a vidék pedig az idegen hódítók fennhatósága alá került. Az egri vár sikertelen ostroma után az oszmánok igyekeztek visszaköltözésre alkalmas feltételeket teremteni. Ártánházy György kolbázszei kapitány 1553. augusztus 3-án éppen Kenderesen tartózkodott, és tanúja volt annak, hogy a magyar lakosság, mintegy kétszáz

¹ Forrás: <https://kenderes.hu/banhalma/banhalma-tortenelme/>

lovas, hatvan szekér, kocsi, megérkezett a faluba. A nemesekkel együtt visszatérő családokat a bég fogadta.

Ezután néhány évtizedig békésebb viszonyok köszöntöttek településünkre, ahol 1554-ben nyolc, 1564-ben hat portát találtak az összeírók. Az 1570–71-es török összeírásban Kenderes már 53 házzal és egy templommal szerepel. Ugyanakkor Bánhalmán huszonegy házat, templomot, Kakaton huszonhárom házat, templomot találnak a török adminisztrátorok. A pálosok birtoka átmenetileg kismemesi, illetve paraszti használatba kerül.

A hódoltság második periódusa 1571-től 1596-ig tartott. Ez az időszak a viszonylagos béke korszaka, bár Kenderes, mint annyi más település, a kettős adóztatás terhét kell viselje adózva a szultánnak és a királyi Magyarországnak. Településünk és jó néhány falu az egri vár ellátását biztosította. A helység neve a XVI. századi dézsmajegyzékekben rendszeresen szerepel, 1576-ban tíz, a következő évben huszonnégy, 1579-ben harminc jobbágygazdaságot jegyeztek itt fel és az 1591–92. évi szolnoki szandzsák összeírása ugyancsak harminc családot listáz. Ekkor működött egy háromkerékű malma is. Bánhalmán tíz családot és egy malmot, Kakaton huszonhét családot és egy malmot említenek.

A török adószedők és a végvári vitézek találkozása sokszor végződött összecsapásokkal. Ennek jellemző példája egy 1579-ben történt eset. Vejsz pasa a Kakaton át Kunhegyesre küldte negyven emberét a vidék összeírására. Amikor a törökök a kakati határba értek, mintegy másfél száz magyar vitéz rontott rájuk. Az összecsapás után a törökök egy házban próbáltak menedéket keresni, de nem jártak szerencsével, ugyanis a magyarok a házat rájuk gyújtották, és tizenhét török adóösszeíró bennégett. Hatan elmenekültek, a többiek megadták magukat, őket az egri várba hurcolták fogolyként.

Ebből az időből származik a Kenderesre vonatkozó első, magyar nyelven írt jegyzőkönyv, amely 1573-ban a pálos rend és a környékbeli birtokosok közötti vitát mutatja be. A 172 soros iratból megállapítható, hogy a falu kilenc nemesi portájára Pásztonai György, Beke György, Bessenyei István, Farnosi Imre, Kenderessy Mihály, Beke Mihály, Beke Lázár, Fekete Zsigmond és Fekete Miklós tartott igényt. A pálosok kenderesi birtokukat a hódoltság idején is szerették volna hasznosítani. Mivel próbálkozásuk nem járt sikerrel, a Barát-részt minden haszonvételével együtt 1575-ben árendába adták Bessenyei György birtokosnak. Bessenyei eleinte bevonta a bérletbe Kenderessy Mihály unokáját, de 1582 után már egyedüli bérlőként kötött szerződést a szerzetesrenddel.

A tizenöt éves háború a községben is éreztette hatását. 1597-ben a dézsmajegyzék már csak négy zsellért és három jobbágyot említ. 1613-ban a pálos birtok árendáját Bessenyei Györgytől a kenderesi lakosok vették át. Az 1659-es szatmári egyezség után végrehajtott bírósági birtokjogi döntések következtében még abban az évben visszaállították a pálos rend hajdani birtokhatárait. Az 1600-as években a hajdan volt Kenderessy-féle birtoknak már csak emléke élt. Fiúágon a család 1588-ban kihalt. Kenderessy Mária, a birtok örököse Bosnyák Tamás füleki várkapitány felesége lett. Ő Bocskai hívének számított. Bosnyák 1634-ben bekövetkezett halála után jelentek meg a faluban a Koháry és a Forgách famílián kívül a dálnoki Székely, a Pálffy, az Apaffy és más famíliák a jobbágytelkek új uraiként.

A község török kori történetének negyedik, utolsó periódusa az 1659–1688 közötti időszakra esik. 1665-ben a kenderesiek a kóborló katonákra panaszkodnak Wesselényi nádorhoz írt

levelükben. A rablásokban különösen a nádor egyik embere, bizonyos Sas István járt élen, akit találóan Sáskának tituláltak.

1699-ben Esterházy Miklósnak is volt birtoka Kenderesen, és ő zárta le azt a tulajdonvitát, melyet a szomszédos kun települések évszázadok óta ébren tartottak. Kimondatta, hogy a turgonyi kunok erre a területre többé nem formálhatnak jogot.

Az 1675-ben végrehajtott összeírás Kenderest kuriális falunak említi, amely négy forint taksát fizetett. Az összeírásban szerepel Bánhalma is, Kakat azonban már nem. A Thököly-felkelés alatt a falu a kurucokhoz csatlakozott, és megtagadta a császáriaknak az adó fizetését. Thököly a seregével településünkön táborozott, és innen vezette át csapatait 1678. január 15-én Dévaványára. A „kuruc király” 1681-ben ismét járt Kenderesen.

A hódoltság alkonyán településünknek és főleg környékének a legnagyobb szenvedést nem is a törökök okozták, hanem a szövetséges tatár seregek. 1683-ban a Bécs sikertelen ostromától visszavonuló segédcsapatok végigpusztították a Tiszántúlt. Útjuk Kisújszálláson és Karcagon át vezetett Debrecen irányába. Az országos útvonal mellett fekvő Bánhalmát és Kakatot könnyen elérték és felperzselték, mocsaraktól, ingoványoktól körülvett falunk azonban viszonylag épségben vészelté át a támadást.

Az 1686-ban végrehajtott portaösszeírásban még szerepel Bánhalma neve, de Kenderest és Kakatot nem találjuk. Az utóbbi település valószínűleg a török kor végére már elnéptelenedett, ám Bánhalma és Kenderes lakói visszatérhettek az 1683-as nagy tatár támadás után. 1697-ben újra tatár seregek dúlták a Nagykunságot. A házakat felégették, a lakosság pedig a nádasokban, mocsarakban próbált elrejtőzni.

1699-ben, a török végleges kivonulása után a bécsi udvar Kenderest újszerzeményi területnek tekintette, és földesurainak újra igazolni kellett jogaikat. A birtokrendezést azonban megakadályozta az időközben kitört Rákóczi-szabadságharc. A falu a kuruc csapatok egyik fő állomáshelye lett, ugyanis a fallal körülvett templom jól védhető helynek látszott. Az 1704. június 24-i, Karcag–Madaras elleni rác (szerb) támadást Kenderes és Kunhegyes irányából visszaverték a kuruc csapatok, de a következő év májusában a község és a templom elpusztult. A lakosok egy része a templomba menekült, s a rácok rájuk gyújtották az épületet. Öregek, nők, gyermekek égtek benn a rettenetes tűzben. A szerb csapatok elvitték Belgrád környékére a község legrégebbi harangját is. Kormos László szerint a rác támadás alkalmával pusztult el véglegesen Kakat és Bánhalma. A kenderesiek egy része Szoboszlóra menekült, más részük a környező mocsarakban húzódott meg. Később egy kuruc kapitány, Szűcs János visszatért a faluba, és a templom megmaradt tornyát vigyázópontnak használta. Itt bujdosott megmaradt vitézeivel még a szatmári békekötés után is.

A település kontinuitását illetően megoszlanak a vélemények. A régebbi történeti munkák úgy tudják, hogy a község 1704 és 1728 között lakatlan pusztá, és 1711-ben mint pusztát harminc forint taxára értékelték. 1726-ban is pusztaként szerepel Bánhalmával és Kakattal együtt. Ekkor Bánhalmán a Királyi Kincstár és Almási Ferenc, Kakaton Borbély Mihály, Kenderesen gróf Kohári és Orczy István a birtokos. Kormos László szerint viszont néhány család folyamatosan Kenderesen élt, a földesurak birtokba jutását pedig 1718-ig éppen az említett Szűcs János és emberei akadályozták meg. Soós Imre levéltár-igazgató és Szabó László

muzeológus azon a véleményen van, hogy 1711-ben Heves megye közgyűlése lakott helynek tekintette, mivel Gyöngyös és Pata után erre a településre vetette ki a legnagyobb taxát, sőt kötelezte, hogy 1703-ig visszamenőleg kiegyenlítettlen adó címén kétszáznegyven forintot fizessen.

Gróf Károlyi Sándor generális szatmári főispán 1723-ban a Bosnyák családdal való rokonsága révén nyújtja be igényét településünk kétharmadának birtokrészére. Egyesíti kenderesi és bánhalmi birtokrészeit, majd Kakatot is hozzákapcsolja, s birtokára kuriális nemeseket hív. Károlyi egy kuriális nemesnek, Hodosy Jánosnak adta zálogba 1727 nyarán Kenderes felét, egyben megbízta a község újratelepítésével. Ezt 1728. január 4-én Heves megye is jóváhagyta, és a következő évben Hodosy hívására beköltözött tizenöt kismemes. Károlyi ténykedésével egyidejűleg a pálosok is bejelentik igényüket birtokukra, a határ egyharmadára. Ők Terbócs István nagykun kapitányt bízzák meg a birtokbavétellel és a telepítés lebonyolításával.

A Só út története

Bánhalma határában, az egykori „Só úton” haladva, a Kakat nevű vízfolyás hídja előtt, az út bal oldalán található egy kőoszlop: rajta elmosódott latin felirat és dombormű látható.

Története és ábrázolása az idők homályába vész, de érdemes felidézni, mire emlékeztet a kőalkotmány. Ez ugyanis egy emlékoszlop, kettős funkcióval, nemcsak az egykori hídépítők dicsőségét hirdeti, de védi az átutazókat is. Az elmosódott domborműben ugyanis Nepomuki Szent Jánost vélik felfedezni, aki a hidakon átkelők és az utazók védőszentje volt.

Kenderes-Bánhalma a 18–19. században az országos közlekedésben igen fontos szerepet töltött be. Itt vezetett át az Erdélytől Pestig tartó, úgynevezett „Só út”. Nemcsak a sófuvarozás, de a hadi szállítások és háború esetén a hadsereg felvonulása szempontjából is rendkívüli szereppel rendelkezett. A bánhalmi szakasz különösen fontosnak számított, mivel a Tisza árvizei a Kakat medrén lezúdulva, tavasszal és ősszel szinte járhatatlanná tették az egész vidéket. Az egykori út nem követi a mai út nyomvonalát, nem fordult el Kunhegyes irányába, – mint mai utóda – hanem nyílegyenesen haladt tovább a ma már magánterületnek számító egykori Közép-tiszai Állami Gazdaság területén. A Rákóczi–szabadságharc után a Magyar Kamara Fortunato di Prati olasz mérnököt bízta meg az újra használatba vett „Só út” jelentősebb átkelőhelyeinek kiépítésével. Prati a kisebb fahidakat kőhidakkal helyettesítette, a legnagyobbat pedig a háromnyílású, 38 méter hosszú átjárót 1723-ban Bánhalmánál építette meg.

A kenderesi jobbágyokat ebben az időben nemcsak a Kakat-meder tisztítása, hanem a sószállítás kötelezettsége is terhelte. Az Erdélyből szárazföldön érkezett kősótömbök egy részét szekerekre rakták, és továbbszállították Szolnok felé. Némi vigaszt jelentett számukra, hogy a sötömbökből út közben néhány darabot eladtak.

Ráadásul az 1720-as évek végén Kenderes és Bánhalma betelepítése kapcsán viszály alakult ki a Károlyi-rész kismemesei és a pálosok által letelepített jobbágyok között. Előfordult, hogy a makkoltatásból hazatérő disznókondát a kismemesek egyszerűen behajtották a portájukra. Visszahajtani nem lehetett, mert abban az időben a nemesi portára nem lehetett belépni.

A kialakult feszült viszony kedvezőtlenül hatott a „Só úton” közlekedők biztonságára is. Békés viszonyokat csak 1736-ra sikerült teremteni. A környező vidék népe ekkor közös erővel gyalog és szekérróttal a Kakat-híd bánhalmi oldalán díszes emlékoszlopot állított.

A Kakat Csatorna története

Miről mesél a Kakat-híd emlékoszlopa?

Kenderes-Bánhalma határában a Kakat-ér hajdani medre előtt, a Kunhegyesre vezető országút bal oldalán egy fehérre meszelt téглаoszlop áll. Az út felőli oldalát dombormű fedi, mely két részre tagolódik. Felső részén eléggé elmosódott a latin nyelvű felirat, alul a XVIII. században a Kakaton épült kőhid ábrázolása látható. Ez az emlékoszlop a hajdani Sóút egykevéssé ismert hagyatéka. 1989-ben volt 250 éve, hogy a Kakaton levonuló jeges árhullám elpusztította a bánhalmi kőhidat.

A Nagyikunság vízrajzi képe az elmúlt másfél évszázad szabályozásai során rendkívül sokat változott. A XVIII. századi térképeket vizsgálva olyan tájegység tárul elénk, ahol a terület nagy részét erek, mocsarak borítják, akadályozva a települések közti közlekedést. A Nagyikunság területét főleg a Tisza-balparti fattyúágai árasztották el. A Tiszadada-Tiszadob térségének fokaiból és a Hortobágy pusztá vadvízeiből táplálkozó Hortobágy folyó a Sárrétbe és a Karcag-Kisújszállás közötti, Kara János nevű mocsárba torkollott. A szalók-tasko öblözet fokaik között találjuk a vicfék legismertebb vízfolyását, a Mirhót, mely a kunságot végigsöprő árvizei révén vált hírhedtté. A fokon kitörő vizek a Gyolcsi-lapos nas nádasába ömlöttek, majd az annak közepén levő, Gyolcs-tisztása nevű tavon és egy mesterséges csatornán keresztül jutottak Kunhegyestől ÉNy-ra, a Kakat medrébe. A Kakat – egykori Tisza-ág – völgyét a Tisza árvizei tartották fenn hosszú évszázadokon keresztül.

Jellemző, hogy a folyó árvízi medre elérte a 90 öl (170 m) szélességet.

A Tisza árvizei a Kakat medrén jutottak el Kunhegyes, Kenderes, Kisújszállás, Karcag határába és a Kara János-mocsár 6-7 km széles nádasában terültek szét. A Kakat ma már eliszaposodott, jelentéktelen vízfolyás, a régmúlt időkben azonban komoly természeti akadályt jelentett. Már a XVIII. század első felétől megépítették (illetve újjáépítették) a Sóútnak a Nagyikunságon átvezető szakaszát. Ez a terület nem volt közömbös összbiródalmi érdekből sem, forgalma közlekedési, gazdasági, hadi és kereskedelmi szempontból egyaránt jelentős volt.

A másfél évszázados török hódoltság és a Rákóczi-szabadságharc után III. (VI.) Károly volt az első uralkodó, aki ténylegesen Magyarország és Erdély ura lett. Magyarország bekapcsolódott az európai fejlődés útjába. A béke éveiben gazdasági és szellemi téren pótolhatta lemaradását. Az intézmények közül az egyik legfontosabb a sóregálék egész országra kiterjedő hálózata. A sójövedelem az európai államok háztartásában régóta a legbiztosabb, legállandóbb bevételi forrás. A só mint életszükségleti cikk, a sóbányával rendelkező vidékek meggazdagodását idézte elő. A kibányászott terméket vízi és szárazföldi utakon egyaránt szállították. A legfontosabb sóbányával rendelkező Erdélyből a szárazföldi út Déda, Margita, Székelyhíd, Léka, Pályi, Sárána, Szoboszló, Nádudvar, Madaras, Bánhalma, Fegyvernek, Szentmiklós, Szolnok, Abony, Monor és Üllő érintésével vezetett Pestre.

A Sóút jelentősebb átkelőhelyeinek kiépítése Fortunato di Prati nevéhez fűződik, akit 1715-ben neveztek ki budai kamarai mernőnek. Tevékenységét Budán kezdte, majd 1720-ban a kamara utasítására kezdte meg a szolnoki Tisza-nád valamint a Kakat-ér és a Büdös-ér felett átvezető fahidak tanulmányozását. Prati a közérdekű só- és hadiszállítások zökkenőmentes lebonyolítása érdekében a kisebb fahidakat kőből építettekkel helyettesítette. Az utóbbiakból az alföldi részen három híd állott a Sóút vonalán. A szolnoki Tisza-híd megépítését elsősorú feladatának tekintette, ennek tervei már 1721 őszén elkészültek, és az építkezést egy év múlva be is fejezték. A Kakat és a Büdös-ér felett a szolnoki sóhivatal 1715-ben fahidakat építtetett. A faanyag gyors elkorhadása bizonytalanná tette a rajta átvonuló szállítmányokat. 1723-ban Prati mindkét hidat kőből építtette, melyek tervezésénél és építésénél a kamara utasítására figyelembe vette Rosenfeld hadmérnök százados véleményét. 3

A Büdös-ér hídját egyetlen 2 öl 3 láb (4,71 m) nyílású ív alkotta. A legmagasabb vízszint vonaláig faragott kővel falazták be és mindkét oldalon összekapcsolt kőlapokkal fedték. A híd szélessége 2 1/2 öl (4,7 m). Jelentősebb alkotás a Bánhalmánál épült Kakat-híd, mely az egykorú leírás és a hídnál emelt emlékoszlop domborműve alapján egyértelműen megállapítható, hogy háromnyílású kőhíd volt. Faragott kővekből épült, melyen csiga rajza és latin felirat látnató. A források a híd szabad nyílásainak teljes hosszát 20 ölben jelölik meg, így ha a három nyílás egyenlő szélességű, egy nyílás szélessége 6,6 öl (12,5 m), ami abban az időben elég tekintélyes méret.

Mindhárom híd, mint fontos objektum, katonai ellenőrzés alatt állott. 1722-ben a debreceniek elpanaszolják, hogy a kakati és a büdös-éri vámos fizetésre kötelezte őket. A két hidat a szolnoki sóhivatal tartotta fenn. A hidak őrzésére Szolnokról küldtek ki katonaságot, akiket havonként váltottak és a szolnokiaknak kellett őket ingyen oda- és visszafuvarozni.

1724-ben a szolnokiak sérelmezték, hogy a kakati híd őrzésére menő szolnok várbeli katonákat minden 15 naponként kötelesek fuvarozni. 1749-1752 között a szolnoki hídnál szedett vámot a kakati híddal együtt említik.

A Rákóczi-szabadságharc leverése után hosszan elhúzódtak Kenderes és Bánhalma körül a birtokharok. A Károlyiak, pálosrendiek, valamint a kismemesek és a jobbágyok közti viszályok kedvezőtlenül hatottak a Sóúton való közlekedés biztonságára. Békés viszonyokat csak 1736-ra sikerült teremteni. A környező vidék népe ekkor hálából közös erővel (szekeres és gyalogrobottal) felállította a híd bánhalmi oldalán a kakati emlékoszlopot. A felső tábla kőlapjára latin feliratot véstek, melynek magyar fordítása:

V/. Károly császár Spanyolország, Magyarország, Csehország királya, Ausztria hadura hű magyar népe javára ezt a gyakran járhatatlan utat biztossá és könnyen járhatóvá tenni parancsolta Franz Dietrichstein grófját a császári kamaránál megbízva az Ur 1736. esztendejében.

Az alsó kőtáblán a híd és a rajta őrt álló katonák domborműves ábrázolása látható.

A kakati kőhidat 1739-ben a levonuló árvíz elpusztította. Egyes kődarabokat a víz 50 öl (94 m) távolságra sodort.

Mi okozhatta ennek a nagyszerű építménynek a pusztulását?

Sigmund v. Hubert mérnök 1764-es jelentésében írja, hogy a híd 4 öl (7,5 m) széles, tömör töltésekhez csatlakozott. A töltések és a híd együtt szinte felduzzasztotta a Kakat vizét,

melynek átengedésére a három nyílás már kevésnek bizonyult. A nagynyomású víznek a pillérek nem tudtak ellenállni, az egész híd összeomlott. A töltéseket viszont a károsodás nem érte.

A fontos Sóúton a közlekedés nem állhatott meg, ezért a kőhíd helyébe fahidat építettek, a töltést egy helyen átvágták és ide is hidat építettek. A Bücfös-ér kőhídja még 1764-ben is állt.

A Mirhó-fok 1761 -es elzárása jórészt mentesítette az árvizektől a Nagykunság területét. A Kakat-ér egyre jelentéktelenebb patakka zsugorodott. Hídra azonban még sokáig szükség volt. Báró Wesselényi Zsuzsanna, amikor 1786-ban Erdélyből Kufstein várában raboskodó bátyja látogatására indult, a Nagykunságon és Szolnokon haladt keresztül.

A szemtanú hitelességével írja le naplójában a Kakat folyását Bánhalmánál: *„A Kakad vizén keresztül nagy gátlás és híd van. Kunhegyes és Fegyvernek puszta a két felül, mint két nagy tó úgy áll a Kakad vize, s a híd végén van egy kőoszlop, s reámetzve Carolus VI-tus neve, azaz nagy maga csináltatta azon töltést és hidat.*

A XIX. század második felében Pesty Frigyes helynévtárában 1864-ben szintén említi a hidat és az emlékoszlopot: „Még 30 évvel ezelőtt itt volt a posta. Az ott keresztül folyó Kakat partján egy csárda áll, melynek gerendáján 1663 van vésve. A hajdani falu templom romjai, még ezelőtt 10 évvel láthatók voltak. Nem messze ide egy négyszeg kőalkotmány látható, mely hajdan a vámszedési jogot jelölte, e mellett van a Bánhalmi híd, a Kakat medrén, mely hajdan vámszedési joggal bírt. A Kakat medre kiszáradva, most benne a legszebb növényzet díszlik. A híd országutat vágván keresztül, annak feltartásáról már most a község, részint a megye gondoskodik. A Kakatban az 1860 évig még nagy víz volt...”” Kiegészítésül annyit tegyünk hozzá Pesty leírásához, hogy a „négyszeg koalkotmány” (az emlékoszlop) nem vámszedési jogot jelölt, hanem hasonló emlékmű, mint a 3-as főút mentén Miskolc előtt, vagy a tokaji híd rakamazi oldalán elhelyezett kőoszlopok.

A Kakaton 1876-ban újból fahidat építettek. Ennek nyílása azonban mindössze 5 m volt. Napjainkban egy beton áteresztő vezeti a Kakat elmocsarasodott vizét a Bánhalma-Kunhegyest összekötő út alatt. Az emlékoszlopot a Kenderesi Községi Tanács 1981-ben állította helyre.

Bánhalmán a magyar korona is áthaladt, de nem minden kaland nélkül. 1849. január 4-én vagy 5-én, amikor a kormány menekült Debrecenbe, Kossuth Lajosék a sóúton érkeztek ide. A magyar koronát szállító szekér megcsúszott és beborult az árokba. Nagy volt a riadalom, a kocsis nagybajuszú Pozsgán Elek volt. Amikor felállították a kocsit a jeges pocsolyából kiderült, a korona nem sérült meg. A szekérkaraván a bánhalmi csárdánál éjszakára megpihent, s Kossuthék innen indultak másnap Debrecen felé.

V. Természeti értékek

Bánhalma környezete gazdag természeti értékekben. A Bán-halom és a Kő-halom régészeti lelőhelyek, melyek a népvándorlás kori kultúrák nyomait őrzik. A település növényvilága

változatos, a szárazságot kedvelő növényektől kezdve a vizes élőhelyeken élő növényekig terjed. A terület madárvilága és vizes élőhelyei különösen vonzóak a természetkedvelők számára.

1. Kunhalmok²

- **Bán-halom:** Lázár deák 1528-as térképén már ezen a néven szerepel a halom. A régebbi időkben több határperben is szerepelt ez a kiemelt jelentőségű, tell-jellegű (lakódomb), tekintélyes méretű halom. Egykori kulcsszerepét csak növelte, hogy itt haladt át a Só út a Kakat-éren.

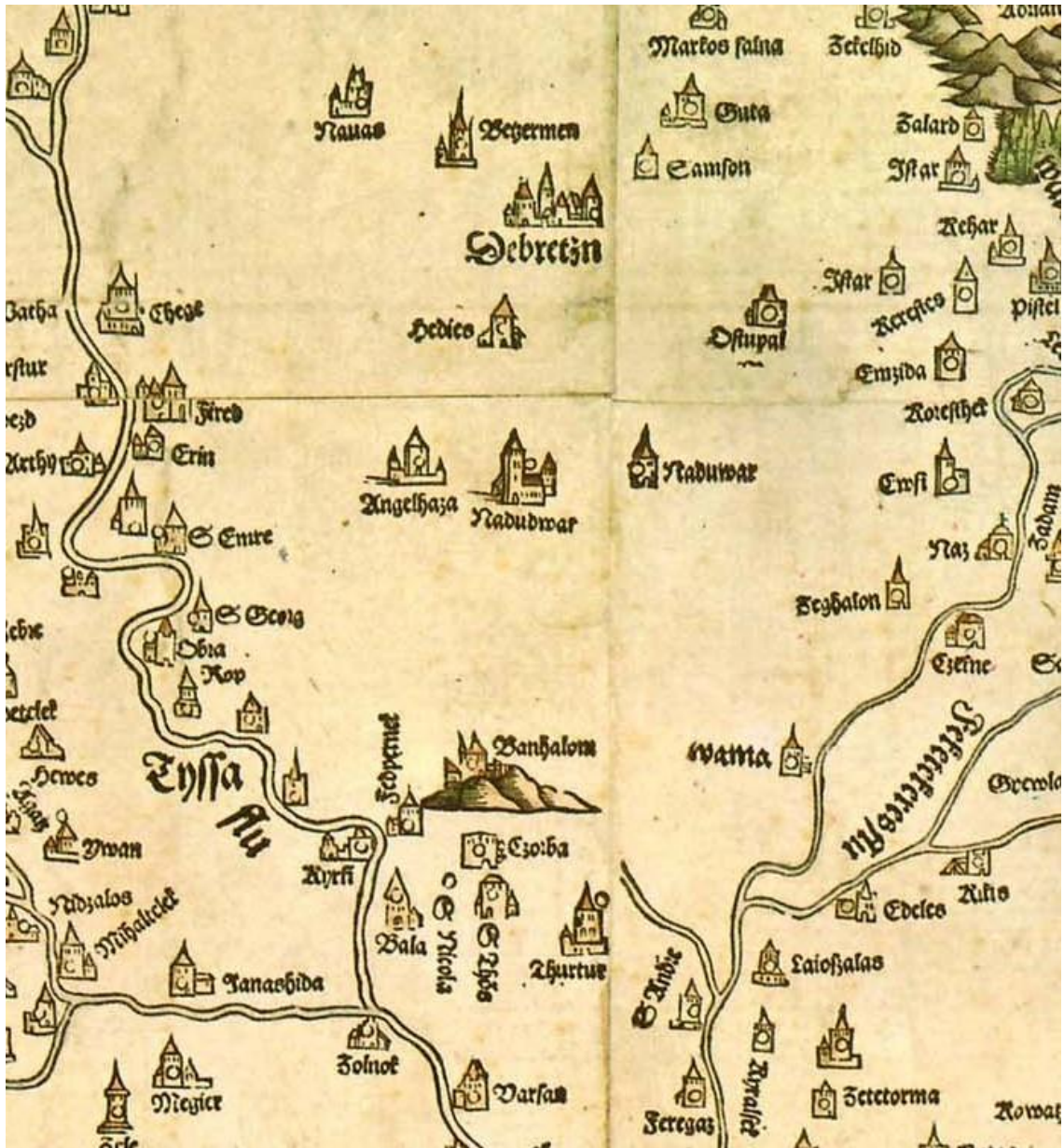
Ma Bánhalma nyugati részén kb. 600 méterre a lakott területtől, közvetlenül a Só út mellett található. Tengerszint feletti magassága 98,8 méter. Tájképi értékét a befásítás és a nyugati oldalába mélyített MHSZ lőtér miatt elveszítette.

A Bán-halmot a térkép készítője feltűnően kiemelkedve, hármasként ábrázolja. A helyi lakosság máig emlékszik erre a halomra, melyből kettőnek csak a hült helyét találjuk. Az eltűnt két halom, mely közrefogta a most látható Bán-halmot, igazán nem is halom volt, hanem hosszan és szélesen kiemelkedő homokhát. A jobb oldali homokhát teljesen a Kakat medréig nyúlt le. A bal oldali homokhát pedig szélesen kb. 1 km-re Fegyvernek felé nyúlt le párhuzamosan a Só úttal. A jobb oldali részt, mint homokbányát az 1940-es évek vége felé az állami gazdaság nyitotta meg. A homokot az itt élők saját építkezéseikhez használták fel. Amikor kimerült a bányá, újat nyitottak a bal oldalon, ahol a cselédek kormenciós földje volt egykor. Az 1970-es évektől felgyorsult a kitermelés, amikor a gazdaság Mélyépítő Üzeme nem csak a gazdasági építkezésekhez, hanem a külső építkezésekhez is felhasználta az itteni homokot. A bányahomok kitermelése még intenzívebbé vált a Fegyvernek-Bánhalma közötti Só út megépítésekor, ahol az út alapozásához használták fel. A homokbányát kimerülése után rekultiválták.

Az itteniek elmondása alapján a halom tetején már a középkorban látófa állt, arról vigyázták a települést.

² Forrás: <https://www.banhalma.hu/kunhalmok/>

A Bán-halomról készült egy komplex tájökológiai és paleotalajtani felmérés.

- **Kő-halom:** A Bánhalmán található másik kunhalom a Kő-halom, amely a bánhalmi halastó és a Nyugati Főcsatorna II. között található, tengerszint feletti magassága 97,7 méter. A tetején álló egykori köépületről kaphatta nevét. Feltérképezésekor még ösgyep és árvalányhaj fordult elő, botanikailag kiemelt jelentőségű halom volt. Út-és csatornaépítés miatt rongált, feltáratlan. A megbontott részekben vastag kultúrréteg bukkan elő.

- **Telekhalom:**

Neve régi településre utal. Kunhegyes és Bánhalma között található. Régebben rizstermesztés és állattenyésztés folyt, állami gazdaság volt itt. Sok tanya volt a környékén. Kastélyra is emlékeztek az itt dolgozók. Ma halastó-rendszer van ezen a vidéken.³

- **Tinta-halom:**

³ Forrás: Kunhegyesi helytörténeti füzetek 2. A Kakat hagyatéka

2. Vizes élőhelyek: Bánhalmi halastó-rendszer és Kakat-ér

Bánhalmi halastó-rendszer: A település mellett elterülő **Bánhalmi halastó-rendszer** nemcsak halgazdálkodási célokat szolgál, hanem fontos ökológiai szerepet is betölt: élőhelyet biztosít számos **vízimadár-** és egyéb **vízi élőlény-faj** számára. Különös jelentőséggel bír, hogy ez Magyarország **harmadik legnagyobb halastó-rendszere**, amely természetvédelmi és gazdasági szempontból egyaránt értékes.

Kakat-ér: A Kakat-ér egy természetes vízfolyás. A terület gazdag élővilággal rendelkezik, és fontos szerepet játszik a helyi ökoszisztémában.

3. Mezőgazdasági táj és vadgazdálkodás

A Középtiszai Mezőgazdasági Zrt. Bánhalmán található telephelye jelentős mezőgazdasági termelő vállalkozás a térségben. A vállalkozás tevékenységei közé tartozik a gabonafélék és ipari növények termesztése, szarvasmarha- és sertésenyésztés, valamint vadgazdálkodás. A vadgazdálkodás révén a terület gazdag vadállománnyal rendelkezik, amely hozzájárul a helyi biodiverzitás fenntartásához.

4. Bánhalmi gyepek: Tintagyep és Nagy-gyep

Tintagyep⁴: A Fegyvernek külterületén, valamint a vele határos kenderesi és tiszabői területen is fellelhető szikes ősgyep, melyet birkalegelőnek használnak. Vonuló vízimadarak tradicionális pihenő és gyülekező helye. A költő fajok közül jellemző a vörös vércse, a sárga billegető, az egerész ölyv és a búbos banka. Az egész községhatárban itt fordul elő a barna ásóbéka. A gyep jellegzetes növénye a sziki lelleg, vagy sóvirág (*Limonium gmelinii*), melynek virágzásakor kékes lila színben pompázik a határ. A sóvirág kb. 1,5 ha-t borít. A terület nevét szikes, ragacsos, tintaszerűen fekete sarától vette, ami megkeményedve ragyogott, s vízzel keverve tinta helyett használható volt. Az itt lévő földek termőértéke nagyon alacsony, megművelésük gazdaságtalan.

Nagy-gyep:

⁴ Forrás: <https://www.fegyvernek.hu/node/741>

VI. Bánhalma SWOT analízis

<p><u>Bánhalma erősségei:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Gazdag természeti környezet • Történeti és kulturális örökség • Természetközeli környezet • Kedvező földrajzi elhelyezkedés • Erős önkormányzati támogatás 	<p><u>Bánhalma gyengeségei:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Alacsony ismertség • Elégtelen turisztikai infrastruktúra • Közlekedési kapcsolatok fejlesztésre szorulnak
<p><u>Bánhalma lehetőségei:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Turisztikai fejlesztések • Kerékpáros turizmus növekedése • Helyi termékek és kézművesség fejlesztése • Digitális turizmusfejlesztés: 	<p><u>Bánhalma veszélyei:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Közösségi ellenállás • Verseny más turisztikai célpontokkal • Beruházások elmaradása

A SWOT analízis alapján Bánhalma erősségei:

Bánhalma **gazdag természeti környezettel** rendelkezik, ugyanis a térséget kunhalmok, legelők, vízi élőhelyek (Kakat-ér, halastavak), valamint mezőgazdasági és erdős területek változatossága jellemzi. Ez kedvez az ökoturizmus, természetjárás és oktató túraútvonalak kialakításának.

A település **történeti és kulturális öröksége** szintén értékes, egyedülálló, ennek egyik fontos eleme a Középtiszai Állami Gazdaság múltja, a helyi rizstermesztéshez kötődő gépfejlesztések (pl. FJ-512 kombájn), valamint a kunhalmok és a Kakat-híd emlékoszlopa komoly helyi értéket képviselnek. Ezen értékek kiállításokkal, túraútvonalakkal, digitális tartalmakkal vonzóvá tehetők.

Bánhalma nyugodt, zajmentes térsége, a **természetközeli környezet** ideális a rekreációra, pihenésre, „slow tourism” típusú kikapcsolódásra. Ezt tovább erősítheti a táj ökológiai értékeinek védelme és bemutatása.

A településrész **kedvező földrajzi elhelyezkedése**, a Tisza-tó térség közelsége, a 34-es főút menti elérhetőség (amely fejlesztés alatt áll), valamint a potenciális kerékpárút-csatlakozások révén Bánhalma bekapcsolható a regionális turisztikai vérkeringésbe.

Kenderes Városi **Önkormányzat** hosszú távú turisztikai célként tekint Bánhalma fejlesztésére, és nyitott a pályázatok, beruházások előkészítésére és fogadására.

Gyengeségei:

Bánhalma neve jelenleg kevésbé ismert sem a hazai, sem a nemzetközi turisták körében. Hiányzik a márkaépítés, a település identitásának kommunikációja.

Hiányoznak az **alapvető szolgáltatások**: szálláshelyek, vendéglátó egységek, látogatóközpontok, pihenőhelyek. Ez azonban csak rövid távon korlátozza a látogatószám növelését és a programok szervezhetőségét.

A **tömegközlekedési** lehetőségek korlátozottak, a település gyalogos és kerékpáros megközelítése jelenleg csak részben megoldott, továbbá a belső utak és parkolási lehetőségek sem turizmusra szabottak.

Lehetőségek:

Bánhalma különleges értékeket kínál a tematikus (ökoturisztikai, helytörténeti, gasztronómiai, vadászati) turizmus számára. Pályázati forrásokból tanösvények, bemutatóhelyek, kiállítások, falusi szálláshelyek hozhatók létre. A 34. főút felújításával és a Tisza-tavi kerékpáros hálózathoz való csatlakozással Bánhalma könnyen elérhetővé válik a kerékpáros turisták számára is. Kerékpáros pihenők, táblarendszerek, frissítópontok kialakítása növeli a látogatói élményt.

Szükséges a helyi termékek és kézművesség fejlesztése, pl. a csigatészta, grillázstorta, helyi mézek, kézműves termékek révén új bevételi forrás jön létre. Rendezvények, vásárok, bemutatók szervezhetők, amelyek a helyi foglalkoztatást is bővítik.

A XXI. század digitális világában nélkülözhetetlen a digitális turizmusfejlesztés felé tenni egy hatalmas előrelépést. Ennek keretében honlap, mobilapplikáció, virtuális túrák, QR-kódos tájékoztatás révén modern módon is megszólíthatók az érdeklődők, ezzel Bánhalma a digitális turisztikai élményformák egyik mintaprojektje lehet a Tisza-tó térségben.

Veszélyek:

A fejlesztések csak akkor lehetnek sikeresek, ha azok a helyi lakosság támogatását is élvezik. A képviselő-testületnek figyelemmel kell lennie arra, hogy ha a fejlesztések nem illeszkednek a falu életébe vagy nem vonják be az embereket, ellenállást válthatnak ki.

A Tisza-tó környéke már rendelkezik ismert desztinációkkal (pl. Poroszló, Tiszafüred, Abádszalók), ezért Bánhalmának sajátos, egyedi arculatra és kínálatra van szüksége.

A pénzügyi források, pályázatok, támogatások elmaradása, vagy a kivitelezési problémák akadályozhatják a tervek megvalósítását, ezért nagyon fontos a fokozatos, lépésről lépésre történő fejlesztés és a partnerek bevonása.

VII. Fejlesztési koncepciók

Kenderes Városi Önkormányzat Képviselő-testülete Bánhalma fejlesztésére vonatkozó elképzeléseit a következő célcsoportok mentén határozza meg. A célok nyitott keretűek, így további javaslatokkal és kezdeményezésekkel tovább bővíthetők.

1. Helytörténeti és ipartörténeti örökség bemutatása

Cél: A bánhalmai rizstermesztés és gépfejlesztés helyi értéként való bemutatása.

A fejlesztési célok megvalósításához elengedhetetlen a Bánhalmán kifejlesztett FJ-512 félláncfalpas kombájn és az EB-4 felépítményes SZKD-5R láncfalpas szállítójármű méltó bemutatása. Ennek részeként szükséges a fennmaradt fényképek, műszaki leírások és helyi dokumentumok összegyűjtése, digitalizálása, valamint makettek készítése és egy vándorkiállítás megszervezése. A helytörténeti kiállítás ennek megfelelően kibővítésre kerülhet, miközben előkészíthető az országos és nemzetközi szakirodalmi megjelenés. Kiegészítőként látványos poszterek, reprezentációs anyagok és ajándéktárgyak is készülhetnek, erősítve Bánhalma ipartörténeti örökségének ismertségét.

2. „Bánhalma a hazai génmegőrzés bölcsője”

Cél: A Középtiszai Állami Gazdaságban zajló génmegőrzési tevékenység újrafelfedezése.

A Középtiszai Állami Gazdaságban egykor zajló génmegőrzési tevékenység újrafelfedezése és bemutatása Bánhalma mezőgazdasági örökségének egyik kiemelkedő értéke lehet. A program célja, hogy a térség agrártörténeti jelentőségét újra láthatóvá tegye, és a helyi identitás erősítésével egyidejűleg turisztikai és oktatási lehetőségeket is biztosítson.

A kezdeményezés fő elemei a következők:

- Fajtabemutatók élőállatokkal: őshonos és régi magyar fajták bemutatása mintagazdasági környezetben, látogatók számára is elérhető formában.
- Bemutatóhely kialakítása: egy kisebb látogatóközpont vagy bemutatóudvar létrehozása, amely a génmegőrzés gyakorlatát és történetét szemlélteti.
- Információs táblák elhelyezése, például: „*Génmegőrzés Bánhalmán – a Középtiszai Állami Gazdaság öröksége*” felirattal, amely vizuálisan és szövegesen is bemutatja a tevékenység jelentőségét.
- Szakmai tartalomfejlesztés: archív dokumentumok, fotók, szakmai anyagok gyűjtése és feldolgozása, amelyek megalapozhatják a jövőbeli kiadványokat és tudományos megjelenéseket.
- A „Fenyves Otthon” Tapasztó Szabolcs szakmai vezetésével egy olyan tenyésztő és génmegőrző központ volt, amely különösen elkötelezett volt a mangalica fajta megőrzése mellett. Szükséges a fellelhető, kapcsolatos szakmai anyagok, dokumentációk bemutatása

Ez a kezdeményezés nemcsak Bánhalma mezőgazdasági hagyományait állítja középpontba, hanem lehetőséget teremt a fenntartható vidékfejlesztésre és a helyi értékek újraértelmezésére a 21. században.

Kiemelt szándékunk a bánhalmai táj egyedülálló természeti és történelmi értékeinek feltárása és bemutathatóvá tétele fenntartható módon. A cél egy olyan turisztikai infrastruktúra kiépítése, amely az ökoturizmusra, természetjárásra, helytörténeti érdeklődésre és kerékpáros turizmusra épül, miközben a helyi lakosság közlekedési és gazdasági lehetőségeit is bővíti. Ennek keretében kerülhet szóba:

3. Kakat-ér revitalizációja

Célkitűzés: A Kakat-ér eredeti ökológiai és tájképi állapotának helyreállítása

A kezdeményezés célja, hogy a Kakat-ér, mint Bánhalma egyik legfontosabb természeti eleme, visszanyerje egykori természetes arculatát, miközben rekreációs és turisztikai funkciókkal is gazdagodik. A projekt nem csupán tájrehabilitációs beavatkozás, hanem közösségi, oktatási és ökoturisztikai lehetőségek tárháza is.

A program fő elemei:

- Történeti és természeti kutatások a Kakat-ér eredeti medervonaláról és partmenti növényzetéről, különös tekintettel a jellegzetes fűzfás partok visszaállíthatóságára.
- A csónakázás és horgászat lehetőségének megteremtése, amely új turisztikai vonzerőt jelenthet, különösen a természetkedvelők és horgászturisták számára.
- A www.kakat.hu honlap létrehozása, amely bemutatja a projekt céljait, eredményeit, valamint a Kakat-ér múltját és jövőjét. Fontos feladat a médiakapcsolatok kiépítése és a döntéshozók bevonása a támogatás és figyelem biztosítása érdekében.
- Tanösvények és túraútvonalak kialakítása, információs táblák elhelyezésével, amelyek segítik a látogatókat a térség természeti értékeinek és történetének megismerésében.
- Széleskörű együttműködés kialakítása a Vízügyi Igazgatósággal, hogy közösen megvizsgálják és kidolgozzák a Kakat-ér és a kapcsolódó vizes élőhelyek szerepét a vízvisszatartásban, hogy a helyreállítás során a vízvisszatartás is megvalósuljon, és így fenntartható, hosszú távon is működőképes legyen.

Ez a komplex fejlesztés nemcsak Bánhalma arculatát formálja újra, hanem hozzájárul a térség ökológiai stabilitásához és vonzerejének növeléséhez is.

4. A horgászat, halászat és gasztronómiai turizmus fejlesztése

Cél: A helyi vízi kultúrára épülő rendezvények és vendéglátás erősítése.

A fejlesztés célja, hogy Bánhalma vízi örökségére – különösen a Kakat-érre és a közeli halastavakra – építve új, élményszerű turisztikai elemek jöjjenek létre. A horgászat, halászat és a helyi halételek gasztronómiai bemutatása együttesen hozzájárulhatnak a térség turisztikai vonzerejének növeléséhez és a helyi közösség gazdasági megerősítéséhez.

A fejlesztési irány fő elemei:

- **Horgászeseemények dokumentálása és új versenyek szervezése**, különös tekintettel hagyományteremtő rendezvényekre, mint például a halászléfőző versenyek. A korábbi horgászversenyek archív anyagainak összegyűjtése és közzététele hozzájárulhat a helyi identitás erősítéséhez.
- **Partnerség kialakítása a helyi horgászegyesületekkel és halastavak tulajdonosaival**, közös programok, bemutatók, családi rendezvények szervezésével, amelyek nemcsak a helyi lakosságot, hanem a turistákat is megszólítják.
- **A helyi halételek gasztronómiai értékeinek kiemelése**, különösen a hagyományos és tájjellegű fogások (pl. sült hal, halászlé, haltepertő), amelyek a helyi vendéglátás erősítésén túl gasztroturisztikai célponttá is tehetik Bánhalmát.

Ebben a pontban meg kell említeni a **Bánhalmi Horgász Versenypályát**, ami nem csupán egy helyi horgászhely, hanem nemzetközi szinten is kiemelkedő jelentőséggel bíró versenyhelyszín. Ennek legfőbb bizonyítéka, hogy három alkalommal is otthont adott az Ifjúsági Horgász Világbajnokságnak (2001, 2009, 2021).

Ez a komplex megközelítés lehetőséget teremt arra, hogy a vízparti élmény és a helyi ízek találkozása Bánhalmán egyik egyedi vonzerejévé váljon a Tisza-tavi régióban.

5. Helyi gasztronómia és kézműves különlegességek fejlesztése

Cél: A helyi gasztronómiai hagyományok (grillázstorta, csigatészta) megőrzése és hasznosítása.

A bánhalmi gasztronómiai és kézműves hagyományok egyedülálló kulturális értéket képviselnek. A cél, hogy ezek az értékek ne csupán megőrzésre kerüljenek, hanem aktív szerepet kapjanak a település gazdasági és turisztikai életében. A hagyományokra építő gasztrokultúra megerősítése egyszerre szolgálja a helyi identitás elmélyítését, a foglalkoztatás bővítését és a látogatók élményének gazdagítását.

Fő fejlesztési elemek:

- Hagyományos receptek összegyűjtése és a készítési folyamatok dokumentálása: különös tekintettel a helyi különlegességekre, mint a grillázstorta vagy a házi csigatészta. A gyűjtés során a tapasztalatok rögzítése lehetővé teszi, hogy ezek a tudások ne vesszenek el, hanem átörökíthetők legyenek a jövő generációi számára is.
- Kézműves cukrászüzem létrehozása: egy kisüzemi, helyi alapanyagokra és receptekre épülő cukrászműhely, ahol a grillázs- és tésztaféleségek készítése nemcsak termelési, hanem turisztikai látványosság is lehet. Ehhez kapcsolódhat grillázskiállítás is, amely bemutatja a különféle formákat, technikákat és díjazott alkotásokat.
- Gasztronómiai rendezvények szervezése: helyi ízek vására, ünnepekhez kötött gasztroesemények, kézműves foglalkozások a látogatók bevonásával.

- Hagyományörzők és tehetségek bevonása: a program egyik fontos célja a helyi mesterek, idősebb generációk tudásának hasznosítása. Ez lehetőséget nyújt számukra nemcsak az aktív részvételre, hanem a munkavállalásra is. Így a projekt foglalkoztatásbővítő hatással is bír.

Ez a kezdeményezés Bánhalma élő hagyományainak újraértelmezését szolgálja: a gasztronómia és kézművesség, mint közösségi és gazdasági erőforrás jelenik meg, amely egyszerre épít identitást és turisztikai vonzerőt.

6. Vadászati örökség és vadgasztronómia bemutatása

Cél: A trófeák és vadászturizmus bemutatása.

Bánhalma és térsége gazdag vadászati múlttal rendelkezik, amely értékes része a helyi kulturális örökségnek. A vadászathoz kapcsolódó hagyományok, trófeák és gasztronómiai különlegességek nemcsak identitáserősítő tényezők, hanem fontos turisztikai potenciált is hordoznak. A cél, hogy ez az örökség méltó módon bemutatásra kerüljön, egyben új attrakcióként jelenjen meg a térség idegenforgalmi kínálatában.

Fő fejlesztési elemek:

- Díjazott trófeák adatainak összegyűjtése és digitális archiválása, amelyek online felületeken is elérhetőek lennének (pl. egy helytörténeti honlapon vagy turisztikai portálon). Ez lehetővé teszi a helyi vadászat történetének és kiemelkedő eredményeinek széleskörű megismertetését.
- Kiállítás létrehozása eredeti vagy másolatban bemutatott trófeákkal, vadászati eszközökkel és fotódokumentációval, amely látványos módon mutatja be a térség vadászati kultúráját.
- A vadgasztronómia népszerűsítése, különösen vadételek (pl. szarvaspörkölt, vaddisznósült, vadmártások) bemutatása gasztrofesztiválokon, ételköstölőkon, helyi vendéglátóhelyeken. A helyi vadételek megjelenése az étlapokon újabb kulináris élményt kínálhat a látogatóknak, erősítve Bánhalma gasztroturisztikai profilját.

Ez a tematikus fejlesztés méltó módon kapcsolja össze a vadászathoz fűződő múltat és a kortárs turizmus igényeit, miközben lehetőséget biztosít a térség egyedülálló értékeinek bemutatására, fenntartható hasznosítására.

7. Kulturális és történelmi emlékhelyek fejlesztése – Attila sírja legendájának turisztikai hasznosítása

Cél: „*Attila sírja*” legendájának turisztikai hasznosítása.

Bánhalma térségének történelmi és kulturális öröksége számos, máig élő néphagyományban és legendában őrződött meg. Kiemelkedő ezek közül az Attila sírjához kapcsolódó hagyomány, amely különleges lehetőséget kínál a kulturális turizmus és az identitáserősítő

helyi fejlesztések összekapcsolására. A cél az, hogy a legenda köré épülő tartalmak méltó és hiteles módon jelenjenek meg, vonzóvá téve Bánhalmát a történelmi és spirituális érdeklődésű látogatók számára.

A fejlesztési irány fő elemei:

- A legendához kapcsolódó történelmi, régészeti és néprajzi források összegyűjtése és rendszerezése elengedhetetlen. Ehhez szükséges együttműködési megállapodás megkötése a múzeumokkal. A begyűjtött anyagok online vagy nyomtatott formában történő közzététele lehetőséget teremt a szélesebb közönség elérésére, és alapot biztosíthat egy későbbi kiadvány vagy ismeretterjesztő kiállítás megvalósításához
- Látogatóbarát információs pontok és táblák kihelyezése a legenda feltételezett helyszínéhez kapcsolódóan. Ezek vizuálisan is megjelenítik a történet fontosabb elemeit, és érdekesítő módon ismertetik meg a látogatókkal a hagyomány helyi változatát.
- Interaktív és kreatív turisztikai tartalmak (pl. tematikus túraútvonal, mesemondó applikáció, installáció vagy emlékhely kialakítása) segítségével a legenda nemcsak megőrizhető, hanem élményszerűen is átadható a látogatóknak.

Ez a fejlesztési irány hozzájárulhat ahhoz, hogy Bánhalma a történelmi érdeklődésű turisták számára is vonzó célponttá váljon, miközben erősíti a közösségi összetartozás érzését és a helyi identitás kulturális gyökereit.

8. Kreatív látványosságok és turisztikai jelkép kialakítása – „Bánhalma, a színes falu”

Cél: Bánhalma vizuális és szellemi imázsának erősítése.

A turisztikai versenyben kiemelkedő szerepet játszik a települések megkülönböztethető arculata, egyedi karaktere. Bánhalma célja, hogy olyan vizuálisan is erőteljes és kreatív megjelenést alakítson ki, amely egyben közösségépítő és identitáserősítő is. A fejlesztés célja, hogy a helyi közösség bevonásával létrejövő látványosságok és jelképek révén Bánhalma könnyen felismerhetővé váljon a régió turisztikai térképén.

Fő fejlesztési elemek:

- Szalmabábuk készítése és kihelyezése a település frekventált pontjain, különböző figurák és kompozíciók formájában. Ezek a látványos alkotások egyszerre szolgálhatnak szelfipontként, ünnepi dekorációként vagy éppen tematikus események kísérőelemeiként. A szalmabábukból akár új turisztikai jelkép – Bánhalma „arcfigurája” – is születhet.
- „*Bánhalma, a színes falu*” koncepció megvalósítása, amelynek alapját a FAGI-házak történelmi hagyománya adja. A korábban épült FAGI- (Földművelésügyi Állami Gazdasági Iroda által kivitelezett) házak Bánhalmán sokáig élénk, színes falfestéseikről voltak ismertek. E történelmi sajátosság újraértelmezése révén lehetőség

nyílik a múlt vizuális örökségének újraalkotására: színes buszmegállók, középületek, kerítések vagy közterek kialakításával.

- Helyi közösség bevonása a kreatív folyamatba, így a látványosságok nemcsak turisztikai célokat szolgálnak, hanem erősítik a helyi identitást és az összetartozás érzését.

Ez a fejlesztési irány lehetőséget ad arra, hogy Bánhalma a látogatók számára emlékezetes és fényképezhető, „Instagram-kompatibilis” úti céllá váljon, miközben a helyiek számára is esztétikusabb és inspirálóbb élettér alakul ki.

9. Nádasok hasznosítása – megújuló energiaforrás és helyi gazdaságfejlesztés

Cél: Nádvágás, brikettálás révén megújuló tüzelőanyag előállítása

A Bánhalma környéki nádasok – amellet, hogy ökológiai értéket képviselnek – jelentős, eddig kevésbé kihasznált gazdasági és energetikai potenciált is rejtnek. A cél olyan komplex program kialakítása, amely egyszerre szolgálja a megújuló energiaforrások helyi előállítását, a tűzmegeelőzést, valamint a munkahelyteremtést és a környezettudatosság erősítését.

Fő fejlesztési elemek:

- A nádasok felmérése és tulajdonosi egyeztetések lefolytatása: A sikeres hasznosítás első lépése a területek pontos feltérképezése, a természetvédelmi és tulajdonjogi szempontok figyelembevételével. A fenntartható hasznosítás csak széleskörű partnerségben, a természetvédelmi hatóságokkal és a helyi földtulajdonosokkal együttműködésben képzelhető el.
- Gépbeszerzés és technológiai háttér megteremtése: A nád szakszerű levágásához, gyűjtéséhez, valamint brikettálásához szükséges géppark beszerzése elengedhetetlen. A nádbrikett környezetbarát, helyben előállított tüzelőanyagként hosszú távon csökkentheti a település külső energiafüggőségét.
- Helyi közintézmények fűtése nádbrikettal, kiegészítve háztartási célú felhasználási lehetőségekkel: a projekt közvetlen megtakarítást és költséghatékonyságot eredményezhet az önkormányzati fenntartású épületek működtetésében.
- Munkahelyteremtés és szociális célú foglalkoztatás: A nádvágás, feldolgozás és logisztika helyi emberek számára biztosíthat munkalehetőséget, különösen az alacsony foglalkoztatottságú csoportok bevonásával.
- Tűzmegeelőzési és tájkarbantartási szempontok érvényesítése: A rendszeres és szabályozott nádaratás segít megeelőzni a szabadtéri tüzeket és kontroll alatt tartani az elburjánzó növényzetet, így az élőhelyek is rendezettebbé, kezelhetőbbé válnak.

10. Bánhalmán alkotó képzőművészek munkásságának bemutatása

Cél: A Bánhalmán alkotó képzőművészek munkásságának széles körű bemutatása és népszerűsítése a kulturális örökség megőrzéséért, és a település vonzerejének növelése érdekében

- **Keleti Éva** a magyar fotográfia egyik legelismertebb alakja, aki jelentős hatást gyakorolt a színházi fotózásra és a fotóriporter műfajra. 1953-ban a Bánhalmi Állami Gazdaságban készítette el fotósorozatát a rizstelepi kacsatenyésztésről, amely pályájának meghatározó munkái közé tartozik.
- **Finta József** 1935. február 12-én született Kolozsváron. Építészeti tanulmányait az Építőipari Közlekedési Műszaki Egyetem Építész Karán végezte, ahol megszerezte diplomáját. Az ötvenes években a Bánhalmi Állami Gazdaság rizsföldjein született újjá a hazai solymászat, több híres solymász mester mellett Finta József grafikusművész is itt dolgozott solymászként. Solymával az 1954-es Országos Mezőgazdasági Kiállításon képviselte a Bánhalmi Állami Gazdaságot.
- **Haraszti Pál** (1913–1987) festőművész 1960-ban a Bánhalmi Állami Gazdaságban, 1961-ben pedig a Középtiszai Állami Gazdaságban vett részt tanulmányúton. Munkásságának ezt az időszakát több cikk is dokumentálja. A tanulmányutak során vázlatokat készített, amelyek alapján született bánhalmi témájú festményei több, a szocialista nagyüzemi gazdálkodást bemutató kiállításon is szerepeltek.
- **Takács Gyula** magyar festőművész és grafikus, festőművész 1945-1947 között Bánhalmán élt és rajzot tanított a helyi iskolában, felesége Kell Anna bánhalmi tanítónő volt. Egyik jelentős műve a „Erdő részlet – 1945 Bánhalma” című olajfestmény, amely a Bánhalma környéki erdő egy hangulatos részletét ábrázolja.

VIII. „Bánhalma jövője a múlt értékeire épül”

A jelen fejlesztési terv célja, hogy Bánhalma – mint Kenderes város közigazgatási területének meghatározó településrésze – visszanyerje méltó helyét a térség kulturális, történeti és természeti térképén. A fejlesztési dokumentumban bemutatott elképzelések nem csupán infrastruktúra- és turizmusfejlesztési célokat szolgálnak, hanem egy olyan közösségi jövőkép alapjait is lefektetik, amelyben a hagyományőrzés, a helyi értékek gondozása és az innovatív gondolkodás egymást erősítve jelenik meg.

Bánhalma természeti adottságai, gazdag történelmi öröksége, agráripari hagyományai, valamint a helyiek elkötelezettsége egyedülálló alapot biztosítanak ahhoz, hogy a térség a Tisza-tavi régió turisztikai vérkeringésébe is sikerrel bekapcsolódjon. A fejlesztési irányok – a kerékpáros- és ökoturizmustól a gasztronómiai különlegességekig, a helyi kézműves hagyományoktól a megújuló energiahasznosításig – olyan sokszínű jövőképet vázolnak fel, amelyben minden generáció és érdeklődési kör megtalálhatja a maga helyét.

A terv megvalósításának kulcsa az együttműködés: a helyi közösség, az önkormányzat, a szakmai partnerek és a támogató intézmények összefogása. Ha mindannyian egy irányba húzunk, akkor Bánhalma nemcsak múltjában, hanem jövőjében is példát mutathat – egy olyan településként, ahol az értékteremtés és „élhetőség” kéz a kézben jár.